

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Decimus Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

DE
CHRISTIANA
LIBERTATE
LIBER DECIMVS
QVARTVS.
PROOEMIUM.

ISVM fuit & alterius cuiusdam libelli breuem confutationem adiungere, non propter argumenti modò similitudinem, verùm etiam vt posteritati testatum esset, quanto studio, quantaq̃ue copia argumentorum effragirata hæc fuerit in religione libertas, sub speciosissimo blandissimoq̃ue titulo Christianæ libertatis. Et hoc quidem quicquid est libelli euulgatum aliquando fuit, typisq̃ue commissum, sed cùm ita esset distractum, vt eius non facilè recens, hisce in locis reperiretur exemplar, valdeq̃ue ad hanc accessiunculam faciendam inuitaret plenior quædam argumenti suscepti tractatio: paucis mutatis, nonnullisq̃ue detractis, quæ illi propriè temporì seruiabant, rursus hîc inserendum esse putauimus. In quo proposita Libertini cuiusdam clari inter suos argumenta, quamquam eodem ferè quò superiora reuoluantur, habent tamen proprij quiddam, quod alio dictionis filo, magisq̃ue populari ratione tractetur atque diluatur.

dd

CAPVT

CAPVT I.

Ad religionis in Republica conseruationem, & diuinae & humanae seueritatis metum valde conducere.

PRINCIPIO igitur probat id agi sine ratione, imò absurdè etiam, vt armis ac seueritate pij Principis, religio Catholica conseruetur; propterea quòd religio qua Deus colitur, Dei sit donum, neque vi possit hominù animis inferi: quia nimirum credere, aut religiosus esse, nemo queat inuitus. Hæc si ratio gladium excutit è manibus Catholici Principis, ne possit eius vsum ad religionis conseruationem conuertere; non sinet profectò eadem illum exseri, ad vllius in Republica vitij grassantis extirpationem. Quis enim vel mediocriter institutus, ignoret, non modò religionem seu pietatè Dei donum esse, verùm etiam iustitiam, castitatem, ceterasque virtutes? Quin & à sceleribus sibi temperare, nisi Dei munus esset, non diceret beatus Gèrium Apostolus, orare se pro suis, vt nihil mali facerent. Nū placet igitur, quoniam hæc Dei dona sunt, vt neque inter ciues iustitia, neque inter coniuges pudicitia, si des, neque in familiis modestia, temperantia, obedientia, neque omnino in castris disciplina, præfectorum aliqua seueritate conseruetur? Quod si sic erit, abolendæ leges erunt contra homicidia & adulteria latæ; eò pater virga filij peccatum castigabit; non dominus seruum, non magister discipulum, non Tribunus militem pœna ob delictum afficiet. Cur enim illum punis, qui vt abstineret à scelere, Dei donum nō habuit? Nam profectò si habuisset, abstinuisset. Quod si rectè necessarioq. reipublicæ disciplina scelera puniuntur, rectè quoque virtutes, quamuis Dei munera sunt, seueritate conseruantur. Etenim in tanta ad delinquendum pronitate, quantam esse conspiciamus, hæc ratio est

1. Cor. 13.

est virtutum bona publicè & priuatim conseruandi, si
 contraria vitiorum mala pœnis inflictis arceantur. An
 vitiosum erit fortasse, feminam non seruasse fidem vi-
 ro; & non erit vitiosum, fidem Deo ipsi datam violaf-
 se? aut grauis erit iniuria, verbo factòve Regiam læ-
 sisse maiestatem; & nulla, vel leuis erit, in Deum bla-
 sphemasse? aut bonos ciues insectari conuitiis, crimè
 existimabitur; sanctos verò eius in cælo regnantes, ni-
 hil erit petulantibus linguis irrisisse? Hæc, atque huius
 generis alia complura, quæ contra religionem Chri-
 stianam Catholicam admittuntur, si crimina sunt ma-
 xima, & omnibus dignissima pœnis, neque arceti à re-
 publica in ista exulceratissima corruptione morum,
 nisi Principum seueritate possunt: effectum est, sum-
 ma cum ratione coniunctum id esse, vt in ea, Catho-
 lici Principis gladio, cùm facultas ad fuerit, vindicetur.
 qui non sine causa gladium portat, vt beatus Apo- *Rom. 13.*
 stolus inquit, minister enim Dei est, vindex in iram ei
 qui malum agit. Qui autè ea punierit, quæ siue factis,
 siue verbis sacrilegis verè aduersantur religioni, ea que
 puniendo vel minuerit, vel sustulerit è Republica
 Christiana; nonne is præclarè tibi videtur religionem
 Catholicam in eadem Republica vel omnino, vel
 magna saltem ex parte conseruasse? Ac sicut modò re-
 ligio Dei donum est, sic certè & antea omni tempore
 fuit: nec ea solùm ex parte Dei munus est, qua hæreti-
 corum damnantur errores, verùm etiam ex ea, qua
 gentium simulacra, falsique dij fugiuntur. Atqui in
 Iudaicum populum, ne ad idola deflueret, graues mi-
 nas, eiusdemque postea quàm ad ea deflexisset, acer-
 bissimas plagas diuinitus irrogatas, ignorat nemo, qui
 sacras literas attigerit. Et quamquam subinde populus
 ille scædè lapsus sit, tamen nonne per tot annorù cen-
 turias, istiusmodi seueritate, vera inter eos religio ste-
 uit, vnusque Dei cultus in illa est Republica conser-
 uatus?

uatus? Neque verò hîc audiendum est, populum illum istiusmodi fuisse ratione cohibendum, quòd duræ nimium ceruicis esset. Nam neque modò duræ nobis ceruices desunt, quas neque mollit pietas, neque obedientia flectit: & si quisquam illud fortassè produxerit, nihil omnino causam adiuuerit suam, cùm interim teneamus, etiam tum vnus veri Dei cultum, munus diuinum extitisse. Quod donum si conseruandû non fuit in hominum animis, incusso seueritatis pœnarumque metu; non debuit idololatriæ lapsus tâta pœnarum & calamitatum acerbitate puniri. Si autè conseruatum sic est, & multos quidem per annos; quâ fiat, vt non & modò ratione consimili Catholicæ religionis munus in republica Christiana conseruetur? Neque enim adeò tardo quemquam esse ingenio putato, qui non videat quàm Iudæis quoque iustæ fuerit causa querelæ, cùm propter cultum idolorum gravibus ruinis feriebantur; si hoc iam dicere quisquâ cum ratione potest: cur tenere fidem hanc supplicij cogor, quam, nisi dederit Deus, habere non possum? Quid quòd nec integrû iam erit Deo, quemquâ supplicij æternis addicere, propterea quòd eum non præ omnibus rebus dilexerit? Paratum enim & hoc erit continuò: Iniustè mecum agis, qui me sic punias, quia non habuerim quod nisi te largiente habere non potui. Porrò, vt alia non pauca huc pertinentia, quæ illorum fuère temporum, omittamus, ad nouumque Testamentum conuertamus oculos: cur flagello vsus est Christus ad exturbandos è templo negotiatores profanos, nisi vt religiosam in eo Dei venerationem, quæ eius proculdubio donum est, conseruaret? Cur Ananiæ Sapphiræque repentina morte incussus est multitudini credentiû metus, nisi vt sic punita fraudè inimica pietati, constantior deinceps in promissis implendis pietas seruetur? Factus enim est per hæc timor,

Isa. 2.

mor, sicuti scriptum est in Actis, in vniuersa Ecclesia, *Act. 5.*
 & in omnes qui audierunt. Tantumque abest vt hac
 inusitata vindicta religio, quæ Dei donum est, detri-
 mentum acceperit, vt mox adiungat historia, magis
 magisque auctam esse credentium in Domino multi-
 tudinem virorum atque mulierum. Cùm igitur metu
 fuerit aucta religio, non eadē metu poterit in hominū
 animis conseruari? præsertim cùm ad pietatis indubiè
 conseruationem beatus Gētium Apostolus Timotheo *1. Tim. 5.*
 præcipiat, vt eos qui peccant, arguat coram omnibus,
 quo ceteri timorem habeant, ac timore perculsi, ab ijs
 quæ Christianis officiunt institutis, abstineant. At ille
 fuit (inquis) Dei metus; hic autē, quē ad religionis cō-
 seruationē nihil cōferre volumus, metus est humanæ
 potestatis. Quasi verò non eos qui rebus humanis le-
 gitimè præsent, timeri vt Dei ministros oporteat. Si
 enim diuinitus est ordinata potestas sublimior, & si
 is qui potestati resistit, Dei resistit ordinationi, iuxta
 doctrinæ Apostolicæ certissimā veritatē, quisquis po-
 testatem illā rectè reueretur ac timet, is Deū ipsum in
 suo Vicario metuat ac reueretur necesse est. Eam ob
 res sapiens Deo ipsi subiunxit Regē tanquam Dei mini-
 strum, cùm vtrumque metuendum esse præscriberet.
 Time, inquit, fili mi, Dñm & Regē, & cū obrectatori-
 bus, siue Dei, siue Regū ne cōmiscaris, quoniā repētē
 ab ijs consurgit perditio; & ruinā, quā vterque afferat,
 quis nouit? Hinc & beatus Petrus iubet, Christianos *1. Pet. 2.*
 subiectos esse siue Regi, quasi præcellēti; siue Ducibus
 tanquā ab eo missis, ad vindictā malorū, laudem verò
 bonorū. Quos igitur oporteat suspicere tanquā à Deo
 missos, eodē quoq. ab ijs qui deliquerint, tanquā Dei
 ministros metui constat oportere. Quare si ad religio-
 nis conseruationem & propagationem diuinitus in-
 cussus conducit terror, cur timor impediatur legitimæ,
 diuinaque ordinatione constabilitæ potestatis?

CAPVT II.

*Ad voluntatis correctionem, eiusq; in melius demutationem
prodesse posse vim compulsionis, accedente tamen
secretiore operatione gratia Dei.*

NEc sanè dubium est, quin liberæ sit voluntatis credere; omninoque perspicuum est, credere neminem inuitum posse: neque id quisquam incussis terroribus agit, nisi planè desipiat, vt credat aliquis vel inuitus. verùm ad hoc ipsum confert disciplina seuerior, vt multi ex nolentibus & inuitis fiant aliquando volentes. Quippe ad illius magni Regis conuiuium, de quo scriptum est in Euangelio, compelluntur quidem inuiti; sed in eo tamen postea reperiunt, quam obrem se latentur intrasse. Foris ergo inuenitur necessitas, sed nascitur inde voluntas. Et felix illa prorsus necessitas, quæ ad meliora compellit. Quid Saulo, cum minas cædesque spiraret in Christi discipulos, à religione Christiana fingi potest alienius? sed diuinitus adhibita compulsio fecit eum ex nolente volentem, ex persecutore propugnatorem, ex lupo rapacissimo mansuetissimam ouem. Quæ nisi compulsionis ac terroris esset utilitas, non prædictum esse per Prophetam legeremus, fore, vt priùs quidem piscatores, postea verò venatores mitterentur: Mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. Per varios sanè montes errabundi vagantur hæretici, dum fide reiecta, superbiorum hominum diuersos sequuntur errores. Nec iam ad eos capiendos mittendi piscatores: venatoribus hæreticorum feritas indiget. Venator enim syluas cingit, sentes excutit, terroribus vndique multiplicatis cogit in retia: piscator verò in mare retia mittit; quod incurrerit, trahit. neque hæc terror

Luca 14.

Actor. 9.

Hier. 16.

adhibendus est ad capiendum, sed esca ad alliciendum. Itaq. piscatores Apostoli fuerunt, qui Principes Christianos, per quos cogere, non habebant, sed omnibus salute veraque felicitate proposita, in Ecclesiae re-
 tia pertraxere. At posteaquam fidelium crescete mul-
 tudine, hominibus carnalibus abundare Ecclesia coe-
 pit, multique ex his vnitate violata, in montes, aut in
 colles profugerunt, aut in petrarum caernas sese ab-
 didere; tū venatoribus opus fuit, hoc est, terrenis Prin-
 cipibus, qui terroribus percussos caperent, ac reuerti
 compellerent. Non est (opinor) fides vltionem magis
 voluntatis, quam virtutis amor atque iustitiae. Et ta-
 men ad introducendam liberam charitatem, spiritus
 seruitutis in timore praecessit: omninoque ad id contu-
 lit veteris legis paedagogus, suarum seueritate mina-
 rum; vt accepto spiritu adoptionis filiorum, alacres cur-
 terent diuinorum mandatorum viam, qui prius coacti,
 seruorum more suum officium faciebant. Quid est
 autem, quod ait, extirpari vi adhibita non posse, quod
 abditum sit in intimis cordis, aut hoc ipsum cor infle-
 cti aut molliri, nisi Dei virtute, non posse? An exciderat
 quod scriptum est à Sapiente: Stultitia colligata est in
 corde pueri, & virga disciplinae fugabit eam? Inhaeret
 medullitus hominum cordibus, & ab ipsis quidem te-
 neris, stultitia: neque extirpari vlllo pacto potest, nisi
 sapientiam Deus infuderit, & tamen virga disciplinae
 fugat stultitiam. Quin & hoc non dubitauit idem ille
 dicere: Virga atque correptio tribuit sapientiam; puer
 autem qui dimittitur voluntati suae, confundet matrem
 suam. Quod si virgae fortassis officium, educationis
 vitio, prima aetas effugerit; quid vetat quo minus ali-
 quando gladij fuget metus, quod non adhibita virga
 reliquit? Ideoque sicuti puerilium verberum vtilitas
 illis sententijs demonstrata est, ita & gladij seueritatis
 que fructus consimilis commendatur ab eodem Sa-
 d d 4 piente,

Prov. 22.

Prov. 29.

Pru. 10.

piens, cum ait: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo; per hoc indubie, quod sedulo quid quisque gerat, quid colat, quidve profiteatur, obseruet: atque in facinorosos quidem, & corruptores humanæ societatis animaduertat leuiter, eos vero collaudet atque remuneret, qui suis benefactis Rempublicam ornauerint. Cor enim solus quidem inspectit Deus, sed ad eam rem plerumque externum quodpiam ministerium adhibet, per quod secretius in cordibus operetur. Quemadmodum solus ipse incredulis fidem, & impoenitentibus durisque cordibus penitentiam munus infundit. Et tamen scriptum est, fidem ex auditu esse, auditum autem per verbum Dei. Sermo quoque bonus, & ad fidei ædificationem pertinens, dare dicitur, gratiam audientibus. Ut igitur per increpationis instructionisque verbum, sic & per discipline flagellum, quos vult, ad se conuertit, occulta operatione gratiæ suæ. Quæ nisi secretior operatio diuinæ virtutis accesserit, frustra terrores admouerit, quidquid extrinsecus, siue per Angelos, siue per homines adhibetur. Quam rem vel vnus exemplo Pharaonis liceat agnoscere; qui tot portentis, vt quasi de somno graui infidelitatis euigilaret, excitatus, tot beneficijs prouocatus, tot denique plagis attritus, nihilo melior aut mollior his omnibus effectus est. Et quamquam in illo (quod ad propriam quidem eius salutem attinet) opera perdita est, occulto, sed iusto iudicio Dei; tamen hæc alijs terrorum ministeria etiam per homines procurata, & sæpe Deo misere profuerunt, & aliquibus quotidie profunt.

Rom. 10.
Ephes. 4.

CAPVT

CAPVT III.

*Perperam allegari experientiam ad probandum
compulsionis inutilitatem.*

NAM de experientia quod adiungit, plerumque
compertum esse, nihil hac ratione profici in fide
ac religione conseruanda, nunquid propterea verum
est, quòd exemplis fortasse pauculis interdum nihil
effectum esse demonstrari posse videatur? Profert
enim exemplum Germaniæ, in qua religiosissimi Im-
peratoris Caroli Quinti irritos asserit fuisse conatus.
Quod etiam si ita omnino haberet, num circa alios
propterea populos dormire debet seueritas disci-
plinæ? Num alterû pater filium, flagris remotis, pro
sua libidine viuere patietur, propterea quòd alterum
nullo correctionis fructu castigari? Videamus si Apo-
stoli propterea quoslibet alios & instruere doctrinis, &
terrere diuinorum iudiciorum minis desierint, quia
frustra ad alios lucrificandos hisipsis rationibus la-
borarant. Qui nullos iactis in sinistram retibus cepe-
rant pisces, vbi se ad dexteram conuerterunt, copiosus
sunt piscatione lætati. Quoniam igitur incertum est,
propter diuinę prædestinationis arcanum, vbi, & apud
quos vel nostræ correptionis officium, vel prædicatio-
nis labor, vel orandi sedula deuotio, vel ipsa postremo
seueritatis disciplina fructum habitura sit: idcirco nul-
li sunt omnino à cura nostra remouendi, sicut nullus
est omnino, de cuius hinc salute sit desperandum. Varijs
est curatio tentanda remedijs, & cum nihil doctrinæ
institutione, nihil monitis, nihil pollicitis, neque blan-
dimentis promouetur, ad seueriora quoque postea ve-
niendum est. Forsitan & vexatio intellectum dabit au-
ditui. Cure enim censemus scriptum esse, Seruus ver-
bis non potest erudiri: nisi vt intelligeretur inefficaci-
bus aliquando verbis dura iungenda esse verbera? Malè

dd s

autem

*Esais 28.
Prou. 29.*

autem viuendi vltrix disciplina præpostera est, nisi cum præcedens bene viuendi doctrina contemnitur. Quod si hac contempta, illa quoque circa nonnullos frustra sequuta sit, adeoq. sint inflexibilia corda quorundam, vt & ad ipsa verbera magis obdurescant; tamen ijs flagellatis, vel alij sanabuntur, qui paulo fuerint molliores, vel alij præseruabuntur, qui fuerant pestilentissimo hæreseos contagio corrupendi. Neque enim de nihilo scriptum reperitur: Multato pestilente, sapientior erit paruulus. Quid autem & Gallia nobis exemplum obijcitur? cum obscurum non sit (vt anteriorem ab Ariana heresi purgationem præteream) grassantē in ea quondā Albigenium luem Catholicorum Principū gladijs annorū aliquot bello repressam, tandemque & extinctā esse? Cōstat certē multis olim ad Ecclesiæ Catholicæ castra repetenda, Christianorum Principum seueritatem profuisse. Quorum apud diuum Augustinum leguntur gratiarū actiones, quod terroris flagello Deus vel malæ consuetudinis vincula dirupisset, vel dilationum moras amputasset, vel experiri coëgisset in Ecclesia falsa esse, quæ de Catholicis mendax apud schismaticos fama iactasset; vel quod ignaros veritatis, & in schismate atque hæresi veram se Ecclesiam, fidemque tenere arbitantes, metus ad eam cognoscendam audiendamque fecisset intentos; dum vererentur ne sine vllis rerum æternarum lucris, damno rerum temporalium ferirentur. Ac reuera cum homo durum quippiam molestumque patitur, admo- netur vt cogitet quare patiatur: vt, si pro iustitia se pati perspexerit, id ipsum tanquam bonum eligat, pro iustitia etiam acerba supplicia sustinere; sin viderit iniquitatem esse pro qua patiatur, se infructuosissime laborare atque cruciari considerans, mutet in melius voluntatem, quo simul & sterili molestia careat, & iniquitate, qua sibi illā accerserat. Vnde & illa sunt apud

Pro. 21.

*Vide epist. 48
& lib. 2. contra
litteras Petilia-
ni, cap. 24.*

Prophetam: Indulxisti genti Domine, indulxisti genti: *Esaie 26.*
 nunquid glorificatus es? elõgasti omnes terminos ter-
 ræ. Domine in angustia requisierunt te, in tribulatio-
 ne murmuris doctrina tua eis. Sapiens quoque in Pro-
 uerbij: Liuor, ait, vulneris absterget mala, & plagæ in *Prou. 20.*
 secretioribus ventris. Idcirco gratiæ Christianæ (vt di-
 ui Prosperi verbis vtar) effectibus etiam ipsa, quibus *Lib. 2. De vo-*
 mûdus atteritur, arma famulatur. Quàm multosenim *cat gent. c. 33.*
 qui in trãquillitate pacis sacramentũ baptismatis susci-
 pere differebant, ad aquam regenerationis confugere
 instantis periculi metus impulit! & lentis tepidisque
 animis, quod diu cohortatio quieta non suasit, minax
 subito terror extorsit! Cumque lex esset capitalis ali-
 quando ab Imperatore contra idololatrias constituta,
 testis est Augustinus, non paucis terrorem hunc ad re- *Epist. 48.*
 sipiscendum profuisse. Si autem & aduersus Gentiles
 quædam aliquãdo legum fuit cogitata seueritas; quid
 erit aduersus hæreticos & schismaticos faciendum, in
 quibus, tanquam seruis fugitiuis, dominicus adhuc
 character agnoscitur? Quorum in numero etsi qui- *Vide August.*
 dam sint, quos tanta malæ consuetudinis vorago sub- *epist. 50.*
 merferit, vt omnibus rationibus auctoritatibusq. re-
 sistere malint, quàm cedere; tamen & circa illos perse-
 uerare debet diligentia charitatis. Resistunt autẽ duo-
 bus ferè modis, aut sæuiendo, aut pigrescendo. Quid
 igitur hîc faciat Ecclesiæ medicina, salutem omnium
 materna charitate conquirens, tanquam inter phrene-
 ticos & lethargicos æstuans? Nunquid contemnere,
 nunquid desistere vel debet vel potest? vtrisque sit ne-
 cesse est molesta, quia neutris est inimica. Nã & phre-
 netici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: nec
 tamen sedula charitas desinit & castigare phreneticũ,
 & lethargicum stimulare. Ambo hac affecti molestia,
 dum ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati, de resti-
 tuta sibi hoc modo sanitate gratulantur. Quod si qui-
 dam,

Epist. 163.

dam, cùm ad nos transeant, ficti sunt; non est iam hoc nostrum, sed Dei iudicium. Et tamen quidam (inquit Augustinus) cùm ficti putarentur, quoniam iustionis ad nos terrore transierat, tales postremò in nonnullis tentationibus inuenti sunt, vt quibusdam veteribus præferrentur. Num ergo nihil agitur, cùm instanter agitur? Neque enim solis humanis terroribus murus duræ consuetudinis expugnatur per Ecclesiæ Principes, sed etiam diuinis auctoritatibus & rationibus, fides atque intelligentia mentis, per eiusdem Ecclesiæ pastores atque doctores instruitur.

CAPVT IIII.

*Vetus esse Catholicorum Principum Studium ad hæresis
& schismatis extirpationem, aliquot
exemplis ostenditur.*

NON igitur nos ad idem semper (vt iste ait) saxum impingimus, cùm nitimur extirpare vi atque terroribus, id quod est in cordis penetralibus altè reconditum. Non enim arma sola sunt ad terrorem in Ecclesia Dei (quæ parua & imbellis initio ad hoc creuit, vt & terræ Principes haberet pro eius honore & integritate suis armis decertantes) sed doctrina quoque cælestis parata est, qua instruantur atque sanentur, quicumque instrui se & sanari patientur. Quin potius & verus illi saxum hæreticorum impingunt, qui hoc censent fieri non licere, quod in Ecclesia Dei contra hæreticos & schismaticos fieri cœpit, posteaquã Ecclesiam Catholicam & Romanã, Imperatorum sceptrâ venerata sunt. Constantinum enim clariss. Imperatorem constat contra partem Donati seuerissimam legem tulisse; quem imitati filij eius, similia ipsi quoque decreuerunt, Christi que regnum aduersus hæreticorum insolentissimos impetus, legitimo suæ potestatis vsu defenderunt. Valenti-

lentinianus & Theodosius Manichæos è ciuitate expellendos, vltimoque tradendos supplicio iudicarunt: A Valentiniano & Martiano in Apollinaristas, exilij pœna, cū omnium facultatum amissione, lege decreta est: in qua & illud adiungitur, vltimo etiam supplicio eos coërcendos esse, qui illicita docere tentauerint. Sed & Constantini epistola est, in qua præcipit, vt si quisquam Arij libros celasse comperiat, & non repentè prolatos igne cōsumpsisse, mortis supplicio subiaceat. Multo quoque post, cū varia per Græciam hæreses grassarentur, Iustinianus Christiana prudentia Reipublicæ consulens, legem promulgauit, ne qui essent vsquam intra sui fines Imperij pagani aut hæretici, concessis tamen illis ad conuersionem trium mensium inducijs. Posterius quoque Romani Imperatoris Michaelis pius in hæreticos zelus apparuit, hoc est, in Manichæos, qui tum Pauliciani vocabantur; & Antigaros, qui eodem tempore Phrygiam & Lycaoniam impleuerant; & Iconoclastas, quorum ea tempestate, non viruletas modò noxij dogmatis disseminations, verum etiam arma & insultus violentos ad orthodoxæ fidei subuersionem Catholici formidabant. Quid arma Pipini memorem? quid Caroli Magni, aduersus Longobardos Arianos in Italia commorantes, sedique Apostolicæ & Ecclesiasticæ dignitati vehementer infestos? Sic enim Ecclesiæ matri suę pijam olim Imperatores seruire consueuerunt. Hoc vt ei præstaret obsequium aduersus Eutychianorum rabidam insolentiam, Leonem Imperatorem Leo Pontifex literis suis vehementer est adhortatus: Debes enim, ait, Imperator incunctanter aduertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam; vt ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem his quæ sunt turbata restituas. Cumque Martiani Augusti

*Vide Codice
de S. Trinit. &
fide Cathol.*

*Tripart. hist.
lib. 2. cap. 5.*

*Apud Paulum
Dionysium
lib. 16.*

*In Miscellu, sive
apud Paulum
Diac. lib. 24.*

Epist. 75.

gusti iussu Eutyches exularet pro impietatis suæ meritis, & tamen in ipsis damnationis suæ locis multa aduersus Catholicam integritatem blasphemiarum desperatiùs venena profunderet; scripsit idem Pontifex Imperatori, plenum esse rationis, vt eum ad longinquiora iuberet ac secretiora transferri. Denique nisi hoc Regum esset officium, cùm sceleratos alios, tum maximè impios, quorum in religione crimen est grauiissimum, è medio dissipare, eaquè ratione efficere, quod alij precibus atque obsecrationibus à Domino impetrare contendunt, vt tranquillam & quietam vitam agamus in omni pietate & castitate: non diceret in Prouerbij Salomon: Dissipat impios Rex sapiens, & incuruat super eos fornicem; triumphum videlicet de ijs feliciter reportans. Et scriptum quidem est ab illo ipso Salomone, regium thronum clementia roborati. Sed scriptum etiam illud est ab eodem: Abominabiles Regi, qui agunt impiè, quoniam iustitia firmatur solium. An igitur nos ad vetus saxum impingimus, qui hoc fieri ex Dei verbo licere, & cùm res postulat, debere putamus, quod & pientissimi sæpè fecerunt Reges, & vt facerèt, sanctissimi Pontifices rogauerunt, si fecissent, Episcopi doctissimi probauerunt?

1. Tim. 2.

Prou. 20.

Prou. 16.

CAPVT V.

Antiquam esse hæreticorum & schismaticorum querimoniam de legum seueritate, cum aliquot eorum argumentis

AN non ipsi potiùs ad veterum hæreticorum vtus (vt antea quoque diximus) saxum impingunt? Illi enim, cùm premi se ab seculari potestate sentirent, omnis generis argumenta cõquirere soliti erant, quibus id nefas esse demonstrarent. Exstant apud diuum Augustinum Donatistarum argumenta cõplura, &

*Lib. 2. contra
litteras Peti-
liani, cap. 84.*

& in his illud Petuliani, quo hunc etiam cernimus
 vsum esse. Dicit Christus Dñs, inquit; Nemo venit ad
 me, nisi quem Pater attraxerit: & cur vos non liberum
 arbitrium vnicuique sequi permittitis? Hic, opinor,
 qui is animaduertit facillimè, quod ille dicit ex Eu-
 angelio, neminem ad Christum venire, nisi quem Pa-
 ter attraxerit; hoc esse omnino quod iste dicit, Fidem
 ac religionem donum esse Dei. Donando enim fidem
 atque pietatem, attrahit ad Filium Pater. Sed si eius
 attractus, quo gratia commendata est, nullam adhi-
 beri compulsionem propter liberum arbitrium, pate-
 retur; non eius iussu in Euangelio legeremus quosdã
 intrare compulsos: neque ad huius, qua de agimus,
 rei significationem scriptum reperiremus, quemad-
 modum ancillã suam Agar Sara percusserit: quæ cum
 propterea profugisset, iussa est ab Angelo reuerti ad
 dominam suam. vt nimirum intelligeremus, hæreti-
 cos & schismaticos (quorum in Agar ancilla, quædam
 adumbratio præcesserat) contra Ecclesiam dominam
 ac matrem suam superbè sese erigentes, propterea ab
 eadem verberari & affligi, vt iam correcti, salubriter
 edomita superbia, reuertantur. Proferebat & Iulianus
 hoc miserrimum, vt Augustinus ait, argumētum, quo
 vniuersi, inquit, vtuntur hæretici, quos à pernicio-
 sa licentia leges Imperatorum Catholicorum premunt:
 illam partem laborare rationis inopia, quæ in differē-
 do, cum terrorem surrogat, nullum à prudētibus im-
 petrat; sed cæcum à meticulosis extorquet assensum.
 Imò verò, sicuti dictum est, aperit multis oculos affli-
 ctio, dumque eos in propriæ salutis negotium esse co-
 git intentos, quod discuti & quæri seriò compellit, etiã
 inueniri, Deo illustrãte, facit, constanterque & magna
 deinceps cum ratione teneri. Ideoque de Pelagianis
 quibusdam verba faciens Augustinus, quorum qui-
 dem seueritatis metus linguam represserat, sed non-
 dum

*Genes. 16.
 Vide August.
 epist. 48.*

*Lib. 1. contra
 Iulian. cap. 1.*

Epist. 104.

Epist. 129.

Lib. 3. aduersus Parmenianum.

dum tamē animos sanauerat. Quantum existimo, inquit, doceri facilius possunt, dum in eis timor seueritatis doctorem adiuuat veritatis; vt opitulante Deo, gratia eius intellecta atque dilecta, etiam loquendo expugnent, quod iam loqui non audent. Eam ob rem Olympium Comitem litteris adhortatur suis, vt leges Cæsaris aduersus Gentiles & Donatistas euulgaret, in quibus & hoc scriptum reliquit, quorundam se neque paucorum fide firma & stabili gratulari, qui ex occasione legum ipsarum ad Christianā religionem, vel Catholicam pacem conuersi essent. Denique & ante Augustinum Optatus Mileuitanus auctor est, quantopere aduersus Catholicam pacem Donatistarū oblatrarit inuidia, quod à Macario præfecto Marcus & Donatus, schismatici homines, interfecti dicerentur. Quasi, inquit ille, in vindictā Dei nullus mereatur occidi. Et illi quidem, quod isti quoque faciunt, cū nonnullis argumentis vrgerentur, tempora se parabant, vt alia fuisse dicerent ante Euangelium, alia post Euangelium; illa seueritatis atque iustitiæ fuisse, hæc benignitatis & clementiæ: scilicet, quia iussus est Petrus gladium suum in vaginam recondere, quo serui Sacerdotis auriculam amputarat. Sed Christus (vt rectè est ab Optato responsum) pati venerat, non defendi; & sic cogitatum suum Petrus implet in passione Christi, videretur in seruum vindicari, non populus liberari. Ex his omnibus satis perspicitur, non nos tanquam ad saxum hoc verus impingere, sed hæreticos solere, eosque omnes, qui dum licere sibi quod libet, volunt, disciplinæ seueritatem qua coërceantur, ferre non possunt. Quorum, si quis eos attigerit, verus est asylum, ceu antiqua iactatio, vt beatos vel ob hoc se esse prædicent, quia scriptum sit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nec attendunt quod dictum est, Propter iustitiam, nisi quia suæ hæ-

res qua iustitiæ fundamenta subuertunt, quæque per blandiloquentiam & assentationem corda seducunt innocentum, iustitiæ & pietatis nomen imponunt. Nos ergo persecutores corporum vocant, se verò grauiores multò persecutores animarum, & trucidatores esse non agnoscunt.

CAPVT VI.

*Sauire ipsos sectarios maximè solere cùm
preualuerint.*

ET ijdem tamen sunt, quos vbi seculari potentia valere contigerit, acerrimos etiam corporum bonorumque omnium persecutores, & oppressores violentissimos patimur. Quid enim non eorum passim, vbi superiores euaserunt, Ecclesiasticarum opum inexplibilis auaritia rapuit? Quæ non sacra, violenta inuasit impietas, atque scædauit? Quæ non humanitatis iura violauit, fera nimis & inaudita crudelitas? Nulla denique fuit Circumcellionũ vis atque scæuitia, quam non isti quibusdam in locis propemodũ persequendo superauerint, aut certè æquauerint. Memorabile nobis theatrum crudelitatis ante pauculos annos vicina exhibuit Gallia: vbi aut terræ viuos infodere Catholicos, aut eorum paruulas adhuc proles discerperunt, aut euiscerarũt Sacerdotes, aut abstractam capitis pellem refixere clauis, aut (quod nequit sine ingenti animi horrore cogitari) resecta impudenti crudelitate genitalia, deuorari à miseris coegerunt. Nam reliqua erant vulgaria, strangulationes, confossiones, submersiones, carceres, contumeliæ, & verbera. Apertè vt in istiusmodi hominibus (si homines tamen sunt, & non feræ crudelissimæ) locustas illas agnoscere liceat, de quibus scriptum sic est in Apocalypsi: Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, &

Apoc. 9.

ee

super

super capita earum tanquam coronæ similes auro; & facies earum tanquam facies hominum: & habebant capillos sicut capillos mulierum; & dētes eorum sicut leonum erant: & habebāt loricas sicut loricas ferreas; & vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum. Quibus in verbis quis non protinus, si paululum attenderit, hæreticos significatos intelligat; quorum & quasi humanæ facies sunt, propter primam simulationem humanitatis; & leonini tamen dentes, propter inclusam, quæ se post exeret, feritatem; & auro coronæ similes, propter fallacem imitationem Ecclesiæ; & loricae ferreae, quod eorum obstinatissimæ mentes nullis sese sinant veritatis iaculis penetrari; & capilli mulierum, propter carnis curam, proiectasque in voluptatē cogitationes? Eisdem & postea Ioannes per equos significat, quibus sunt leonina capita ad sæviendum, vimque faciendam in persecutione. Quorum, ait, de ore procedit ignis, fumus & sulphur; propter blasphemias, ignitaque tela perniciosi sermonis. Nam potestas equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum. Etenim caudæ eorum similes serpentibus habentes capita, & his nocent. Caudas porro, hæreticorum ministros intelligit. Propheta enim docens mendacium, hic est cauda. Capita verò caudarum (interprete Augustino) mundi sunt principes. In his igitur & caudis, & capitibus vis inest ad nocendum maxima: siue cum falsi prophetæ docendo seducunt; siue cum ab ijs corrupti & incitati principes, etiam terrendo & torquendo ad mala facienda compellunt.

*Apoc. 9.**Ibidem.**Isai 9.**Hom 7. in
Apoc.*

CAPIT

CAPVT VII.

*Frustrà obtendi à sectariis quasi iustam sæuendi causam,
quòd se Catholici accommodare nolle dicantur.*

AT propterea, inquit, erumpitur in sæuitiam aliquando, quòd Ecclesiastici attemperare se ad infirmitatem nostram & mores nolunt. Hoc & Gentiles pallium in Christianos odium tegere, suamque sæuitiam esse iustam persuadere conabantur. Hoc tamen iste pallium vsurpare non dubitat: afferitque non aliam ob causam pulsos Hollandia & Zelandia homines Ecclesiasticos, quàm quia se accommodare noluerint. Sed si visa est ea satis iusta causa pellendi, num etiam strangulandi? num & cruciatibus varijs excarnificandi? num aut demergendi, aut afficiendi modestissimos etiam homines omni genere contumeliarum? Errant enim si passionibus & ludibria sanctorum terrarumque suscepta putent ignorari, tamen si plenius eadem aliquando patefieri posse speremus. At magis etià (inquit) sæuendum fuit in nonnullos, quòd Hispanicorum consiliorum participes, occultis conatibus patrie perniciem molirentur. Hoc enim (ne quid fingere ipse videar) & isto in libro ad accusationem trahitur sacerdotum, & cleri Hollandici. O quàm facile est ut causam cædas, baculum reperire! nam & olim eiusmodi causæ prætextu ab Theodora Augusta, Eutychniana pestis corrupta, pulsus in exilium est beatus Papa Siluestrius; quia nimirum deprehensæ fingerentur eius literæ, quibus Romam Gothos, quos & ipse, clerusque totus infestus patiebatur aduocasset. In Aphrica verò sæuientibus Vandalis, quid non perpeffi crebrò sunt Catholici homines ab Arianis propter odium Romanorum, quibus fauere, & quibuscum agere subinde literarum occulto commercio dicebantur? In istiusmodi comminiscendis concinnandisque calumnijs,

vsque aded semper hæretici valuerunt, atque etiam-
 num valent; vt & hîc vulpes non iniuria metuat, ne
 caudam non habere probetur, quo possit cum simia,
 leonina lege profligari. Nam & huius apologi lepidam
 commemorationem interserit, nec aduerit quàm is
 iure posset in similis farinae homines retorqueri. Cùm
 enim Ecclesiasticum ordinē cane & angue peius ode-
 rint, hunc maximè cupiunt ex omnibus terrarum an-
 gulis esse dissipatum. In hoc ordine perspiciunt Do-
 minici ouilis esse pastores, qui nisi sublatis sint, liberam
 sibi non esse sentiunt mactandi perdendique faculta-
 tem. Molesti in eo sunt latratus canum, quibus contra
 luporum rabiē ouina simplicitas defensasur: ideoque,
 hos vt saltem abigant, in id omnibus consiliorum suo-
 rum curis incumbunt. Quod si quorundam huius or-
 dinis hominum lætari societate & coniunctione vi-
 deantur, id callidè & temporariæ dissimulationis que-
 dam facit industria, quo minùs vlli ab eorum familia-
 ri consuetudine abhorreant, quam nō refugisse quos-
 dam etiam pastores aduertant. Ergo vel odium suum
 fictæ amicitia laruis diligenter operiunt, quo suas par-
 tes reddant cōiunctione firmiores; vel, quod dissimu-
 lare non possunt, hoc, quolibet æquitatis quæsito colo-
 re, iustum conantur efficere. Quis enim non protinus
 hominem seditiosum oderit? quis Reipublicæ feren-
 dum putet esse proditorem? Sub his ergo criminatio-
 nibus quasi plausibiliter aut exploduntur, aut in vin-
 cula conieciuntur, aut etiam trucidantur, quos intem-
 pestiuum adhuc fuisset sacerdotij nomine disturbare.
 Sic olim Iulianus apostata cùm ritū paganorum mo-
 dis omnibus constituere conaretur, atque id tamen ef-
 fici vi adhibita non posse videret, Ecclesiarum præsu-
 les & clericos; seditionum, aliorumque scelerum præ-
 textu submouit è ciuitatibus; id agens reuera, quam-
 cunque speciem obtenderet, vt illorum absentia pau-
 latim

*Tripartista
 hist. lib. 6.
 cap. 27.*

supl v

atim Ecclesia solueretur : & nec sacrorum ministri,
 nec qui docerent vlli existerent, istoque modo tempo-
 rum lapsu propriae religionis obliuionem Christiani
 paterentur. Nec verò sum ignarus, interesse plurimum
 quid publicis vel ciuitatum, vel eorum qui praesunt,
 decretis fiat, quid ve priuata rabie vel dolo nonnullo-
 rum. Sed neque illud etiam nescio, haud multum in-
 teresse, siue fieri quid iubeas, siue committi sinas, cum
 possis & debeas impedire. Si autem impediri vis &
 rabies multorum non potuit, etiam si saepe quid fieret
 non lateret; infeliciores profectò omni miseria domina-
 tus, talium vel subditorum, vel seruorum, aut sociorù
 operam necessariam arbitrari. Sed quid si etiam illi fi-
 delissimi putentur, qui maximè Ecclesiam oderunt?
 qui vel ad struendas calumnias ingeniosissimi, vel ad
 torquenda in bonos conuictorum iacula promptissi-
 mi reperiuntur? Num inter hos Ecclesiastici consti-
 tuti, propterea videbuntur accusandi, quòd sese accò-
 modare, aut condescendere, aut conuiuere nequibùt?
 & quam obsecro requirunt ad sua vel dogmata, vel
 mores attemperationem? Si enim hoc exigunt, vt ipsi
 in quibusdam articulis tradita nobis doctrinae ceda-
 mus, & vel detrahamus quippià, quo se offendi que-
 rantur, vel adhibito quasi temperamento ad eorum
 arbitrium molliamus, vel non eis saltem errorem co-
 arguendo repugnemus: rem poscunt & à natura veri-
 tatis abhorrentem, quæ nihil inimico sibi errori con-
 cedi patitur, & maiorum exemplis vehementer im-
 probatam. Non enim obscurum est, quàm sibi nec
 vnicà illam consubstantialitatis vocè eripi sustinue-
 rint, vt Patri Filius non còsubstantialis, sed similis dū-
 taxat esse diceretur: & qui id spe pacis atque concor-
 diae permiserint, velut in Ariminensi factum Synodo
 legitur, non incertum est quantum improuida sim-
 plicitate sua, hæreticorum auxerint animos, vt se vi-

cisse iure quodam suo gloriarentur. Ea enim est hæreticorum crebris experimentis cognita versutię improbitas, vt ijs si vel ad latum vnguem cesseris in verificatione, insolescant ampliùs, iactent que perfidię dextras; & eo ipso premant infestius, quo pacatiores futuri credebantur. Magnus proinde ille Basilius cum à præfecto monitus esset vt pareret tempori, neque tot Christiani orbis Ecclesias propter dogmatum subtilitatem diutius exagitari pateretur; respondit, eos qui diuinis sint eloquijs innutriti, corrumpi de diuinis dogmatibus ne vnam quidem syllabam sinere; sed quasi citius mortis species amplecti. Denique viderint qui sic obsecudari sibi volūt, quęadmodū parere tum queat Episcopus Apostolo præcipienti: Prædica verbū, in sta oportunè, importunè; argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Et rursus: Oportet Episcopum amplecti eum qui secundū doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui cōtradidunt, arguere. Alibi quoque admonet, vt cum modestia corripiantur ij qui resistunt veritati. Quod verò ad facta pertinet, moresq; hæreticorum proprios, num id postulant, vt si res sacras plenis buccis irrideant, nos corrideamus? Si templa, si sacra prophanent, si diuorum imagines detrahant, abijeiant, conculcent, nos ea facta cōprobemus? Si Ecclesiastica ieiunia auido carniū esu, si festa seruilibus operibus violent, nos hisce pro nihilo putatis, criminis societate maculemur? Si postremò corrumpere adnitatur hæreseos veneno simpliciores; nos fratrum nostrorum animas perdi mussitantes patiamur? Cur requirūt accommodationem, quam nō nesciunt literis Apostolicis prohiberi? Nolite (inquit Paulus) communicare infructuosis operibus tenebrarum, magis autem redarguite. Et: Nolite iugum ducere cū infidelibus. Quæ enim participatio iustitię cum iniquitate?

*Tripartita
hist. lib. 7.
cap. 36.*

2. Timoth. 4.

Tit. 1.

Rom. ult.

2. Cor. 6.

ate? aut quæ societas luci cum tenebris? quæ autem
 concordia Christo cū Belial? aut quæ pars fidei cum
 infideli? Et alio in loco: Denunciamus (inquit) vobis, *2. Theff. 3.*
 fratres, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante
 inordinatè, & non secundum traditionem quam ac-
 ceperunt à nobis. Et rursus: Rogo vos, fratres, dili- *Rom. 16.*
 genter obseruetis eos qui dissensiones & offendicula,
 præter doctrinam quam didicistis, faciunt, & decli-
 nate ab illis. Tota ergo quæstio hæc est; rectène, an ve-
 rò inordinatè ambulent ij, qui sua placita, nõ Ecclesiæ
 Catholicæ instituta, sequuntur: qui non quod traditū
 est tenent, sed quod quisque fuerit pro sua libidine vel
 opinione commentus. Quod si prauè ambulant, nos
 declinare iubemur: si verò nos ambulamus inordina-
 tè, ipsi nos vitare tenentur: sin neque ipsi nos, neque
 nos illos vitare tenemur; aut igitur Apostolica præce-
 pta delenda sunt; aut, quod fieri non potest, vtrique
 ambulamus iuxta Euangelij, veræque fidei normam;
 qui tamen pugnantès ad eò fidei doctrinæque vias
 viuendo sequimur.

CAPVT VIII.

*Ad libertatem religionis malè prætendi problematicam
 opinandi licentiam.*

AT T A M E N non desunt qui has res, propter
 quas dissidiis istis collidimur, opinionum esse,
 non fidei res arbitrentur; neque admodum interesse,
 siue hoc, siue illud teneatur, de quo, tanquam de quo-
 dam problemate, vtrâque in partem disseratur. Ideoq;
 certis quibusdam, atque illis primis, quæ Symbolo
 Apostolorum expressa sunt, religionis capitibus, ex
 vtraque parte conseruatis, de reliquis, salua familiari,
 quotidianaque & Christiana amicitia, vltro citroque *Lib. 5. Eccles.
 hist. cap. 13.*
 disputari oportere contendunt. Sicut olim Apelles

(quiddam enim esse videtur, tametsi non per omnia simile) asserbat non oportere omnino fidei disputationem; sed vnumquemque debere in eo quod credidit permanere. Salutem namque hisse qui in Crucifixum sperent, tantum si in bonis operibus inveniatur. Themistius quoque Philosophus, cum Valentis Imperatoris Ariani ad delendos Catholicos cerneret improbum zelum; hac eum ratione mitiorem reddere conatus est, si scriberet, gratius esse Deo, quod non facile cognosci videatur; diuersisque de illo diuersa profitentibus, non vno modo glorificetur. Ad similem modum & hodie quidam dissipatas atque distractas ob religionum professionumque diuersitatem amicitias adglutinant, ut, quamcunque libuerit de Catholico dogmate vel fingere vel sequi sententiam, non ideo quisquam sit ab amicitia repudiandus, Christiana modo professione tegatur. At hoc nouum hac quidem aetate commentum, ab reliquis etiam sectariorum scholis explosum est: qui tam multa ipsi propter testimonia Scripturarum credenda proponerent, quae nullo expressa veteri symbolo continentur: tam multa etiam olim quae diuinis ex litteris haurirentur certissime, sic credita non ignorarent, ut qui aduersa sensissent, haereticorum catalogo reperiretur adscripti. Viderunt & hoc fortassis astu callidi serpentis agi, ut dum ea quae fidei sunt, ad liberas opiniones reuocantur, sensim & ea fides quae de primis est suscepta capitibus, ex hominum animis euanescat. Ut enim vectibus aliquando milites infima turrium saxa, quibus fundamenta sustententur, tecti operitque conuellunt, ut nec opinantibus hostibus, cum adhuc illae firmae viderentur, repentina ruina concidant: ita prorsus versutissimus diabolus, specie quadam pietatis obtectus, sensim per suos milites fidei structuram demolitur: id quidem prius omni cura cauens, ne summa aperte petere videatur.

Sed

Sed reuera vno atque altero ex tubiectis articulis ad hanc opinandi libertatem reuocato, quasi subductis lapidibus, ipsa quoque principia subruit, tandemque vnam illam Catholicam & Apostolicam fidem, quæ etiamnum successoris Petri ministerio conseruatur, apud nō paucos euertit funditus. Cūm autem omnes vnus compage corporis debeamus adstringi, atque huius corporis vnitatem spiritus vnus contineat, neque spiritus esse vnus possit tam diuersa atque aduersa loquentium; nonne id potiùs efficitur, fidem, fideique, & dogmatum de religione professionem vnam omnium esse debere, qui huius sint corporis membra? Dissipari quoque necesse est, breuique dissidiis & cōflictationibus collidi societatem hominum illorū, qui non inter se mutui amoris glutino cohæreant. Pacem enim concordiamque gignit amor; qui si refrixerit, continuò bella sequuntur. Si autem ortæ controuersie de rebus ijs quæ ad salutis negotium nihil omnino pertinent, sæpenumero amicitiarum serenitatem obnubilant; quoniam modo non eas promptissimè scissura videantur ea dissidia quibus inter se homines, pugnantibus de religione sententiis, magnaverborum digladiatione confligant? Atqui cohærere semper voluit Christus corporis sui mēbra vinculo pacis. Quis enim, suo præsertim corpori, non omnibus modis de perpetua coniunctione & vnitare prouideat? Quo fit, vt vnam in familia sua omnium fidem, fideique & dogmatum professionem, tanquam amicitie Christianæ fundamentum atque firmamentum esse voluerit ille, qui habitare facit vnanimis in domo: qui & orauit sollicitè pro suis, vt omnes vnum essent, sicut *Ioan. 17.* ipse & Pater vnum sunt: & propterea mortem non dubitauit oppetere, vt eos qui dispersi vel erant tum, vel *Ioan. 11.* futuri erant postea per errores varios, congregaret in vnum, non locum, sed corpus: quod ijs vinculis coër-

Ephes. 4.

Ioan. 2. 1.

Lib. 1. episto-
larū, epist. 8.

1. Cor. 1.

ceretur, quæ in Epistola ad Ephesios beatus Aposto-
lus commemorat: Vnus Dominus, vna fides, vnum
Baptisma, vna spes vocationis nostræ: qui ad hanc sui
corporis conseruandam vnitatem, vnum omnibus
præfecit Pastorem, vbi dixit: Pasce oues meas: quo sic
capite constituto, schismatis tolleretur occasio. Qui
deniq. vnanimitatem Christianam (quemadmodum
ait diuus Cyprianus) firma sibi atque inseparabili cha-
ritate connexam, etiam instituto Sacrificio declara-
uit; imò & confirmauit atque perfecit, vt baptizati
priùs in vnum corpus, multo postea magis vnum ef-
semus omnes, qui de vno pane & de vno calice parti-
cipamus. Ideoque beatus Apostolus, cum probè tene-
ret nisi vna fide cōsensioneque animorum, in ijs præ-
fertim quæ religionis sunt, Ecclesiastici corporis vni-
tatem non posse contineri; obsecrat Corinthios, vt id-
ipsum dicant omnes, & non sint in ijs schismata; nec
dicat alius: Ego quidem sum Pauli: alius, ego autem
Apollo: alius, ego verò Cephæ aut Christi: sed simul
omnes non simus nisi Christi. quia nec diuisus est
Christus.

CAPVT IX.

*In coniungendis inter homines amicitiiis, magnam in primis
vera religionis habendam esse rationem.*

QVÆ cum ita se habeant, vehementer admiror
quibus scripturarum locis repererit iste, quòd
ait, vnam esse hanc conseruandæ Catholicæ religio-
nis rationem, si inter omnes firma constet animorum
coniunctio, & mutua societas, non habita magnopere
ratione, quæ quisque de religione dogmata confecte-
tur. Ain verò? Istane potest amicitia Christiana videri,
quæ non constet iacto priùs vnus fidei religionis que
fundamento? Et multum intererit in amicitiiis, iustif-
ne sit quispiam, an fraudulentus, sobrius ac temperas,
an

an verò ebriosus: & non intererit quàm quisque sit
 erga Deum pius ac religiosus? Retulerit persæpe mul-
 tum, sitne Italus, Hispanus, aut Germanus: & nihil re-
 tulerit, sitne hæreticus, aut Catholicus? quid præpo-
 sterum magis quàm ab amicitia respuere quod fecit
 Deus, in amicitia verò sine discrimine recipere quod
 diabolus seminavit? Etenim verissimè dixit Augusti-
 nus, neminem posse veraciter amicum esse hominis,
 nisi fuerit ipsius primitus veritatis. Præclarè quoque
 inuictissimus ille Basilius: Amicitiam, inquit, Impera-
 toris magnã, cum pietate iudico; sine qua perniciem
 potius hæc appello. Cumque varij sint amicitiarum
 gradus, suis quasi fundamentis vinculisque discreti;
 viderint sanè huius amicitia suæ que fundamenta cõ-
 stituant: satis perspicuum est mundi huius eam esse,
 non Christi. In qua amicitia, siue eam carnis propin-
 quitas, siue cõmercia negotiationum, siue quid aliud
 connectat, non religio fouetur, sed tanquam postero-
 re habenda loco negligitur. Et quoniam vtrinque re-
 ligionis studium friget, minùs ipsa quidem contradi-
 centiũ verbis impetitur, sed rebus tamen ipsis, ac quo-
 tidiana communicatione, magis magisque languescit.
 Concedit sæpe suo de iure plurimum, ne fortè amicitia
 trãquillitatem obturbet. Ac primùm quidem dis-
 plicet quod agitur; pòst, vbi consuetudinem frequẽtia
 peperit, facillè & contemptum consuetudo parit. Ex
 quibus veluti fontibus alta tandem veræ & Catholi-
 cæ religionis manat obliuio. Quid ergo est quòd hac
 ratione languentis, imò propemodum emortuæ in re-
 ligione Germaniæ profert exemplum? Num magis in-
 telligi potuit quid per huius os diabolus loqueretur,
 quàm si religionis nostræ statum vellet ad normam
 pereuntis Germaniæ reuocari? Hanc enim mirum nõ
 est si tranquillam diabolus quietamque relinquat,
 quam, multa post prælia, suam tandem magna ex par-
 te vi-

Epist. 25.

Theod. in Trip.
lib. 7. cap. 36.Vide Leonem
ser. 6. De Na-
tuis, Domini.

*Lib. 1. epist.
epistol. 1.*

te victor effecit. Vt enim verissimè scribit Cyprianus: Quos vicerit diabolus, hos, tanquam iam suos factos, contemnit ac præterit: illos verò pergit laceßere, in quibus Christum cernit habitare. Quamquam non vanis rumoribus, sed certissimis significationibus cognoscitur, multos in diuersis Germaniæ prouinciis hæreseos iugo quasi delassatos, longoque erroris carcere clausos, Catholicæ religionis iam reddita luce ac libertate lætari. Sed si illic tamen plerisque adhuc in locis partim libera est (terrente nemine) errandi facultas, partim sublata potestas veritatem profitendi: illum profectò nos debemus statum votis omnibus deprecari; ac ne in eum incidamus, quoad possumus, euitandum est omni ope ac viribus. Ne denique tam fœdè omnes hæ prouinciæ maculentur, interest omnium quidem, sed præcipuè Catholici Principis: qui sui regni hoc esse primarium deputat ornamentum, si in ea Catholica religio maximè florere conspiciatur: qui iure optimo regnum se suum tenere non putat, nisi in eodém Ecclesiam Christi habeat. Hæc enim est charitas expetenda (inquit Ambrosius) hæc est charitas maior Imperio, si fides tuta sit, quæ seruat Imperiũ. Quæ vt illi tantopere curæ sit, exempla habet maximorum Imperatorum. Vt enim inuictissimum Imperatorem Carolum Quintum, eius patrè, præteream, à quo susceptus est incredibilis pro Ecclesia labor; Theodosij certè piensissimi clarissimique Imperatoris hæc ad extremum vsque spiritum cura fuit. Quem cum multis nominibus, tum ob id præcipuè sibi mirè charum fuisse testatur Ambrosius, quod & cum iam corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum, quam de suis periculis angeretur.

Epist. 31.

*In oratione
de obitu Theo-
dosij.*

CAPVT

CAPVT X.

Quale sit quod aiunt, optimè Reipublicæ Christianæ ad religionis conseruationem consulti, si gladio recondito, sua quisque conscientia relinquatur.

AT optimè, aiunt, prudentissimeque statum Ecclesiarum curauerit, si gladio recondito, vnumquemque pro suæ conscientia testimonio viuere in religione patiatur. Hoc enim & iste postulat haud obscuris verbis. Quo quidem in loco diceretur aliquid, quod audiri posset æquius, si omnium conscientias vera fides ac Dei timor instrueret. Nunc verò tanta conscientiarum in multis absurditas est, adeo que illæ ad omnia pro libidine cuiusque laxantur; nihil vt sit adeo sacrilegum aut impium, quod non ab aliquibus ex conscientia testimonio peragatur. An obscurum est, non paucos ex conscientia testimonio, imo verò ex impulsu, vt aiebant, Spiritus sancti hunc zelum suscepisse, vt Dei ministros sacerdotes, quos possent, obtruncarēt? vt sacra Deo templa propter eam quam sibi fingeant idololatricam, sacrilegis manibus ac pedibus profanarent? Quid si & hoc habeat conscientia testimonium, quod etiam literis quidam mandauerunt: Omnes in Republica debere esse pares, non alios alijs quicquam in illa re præscribere: neminem vt superiorem audiendum esse, cum suis cuique spiritus ad omnia rectè sapienterque gerenda sufficiat? Hoc igitur si quisquam erit qui sequatur, vt erunt certè plurimi, nonne breui ex testimonio conscientia Rempublicam euersam, & sacra profanaque omnia perturbata & confusa cerneamus? Scimus etiam quibus testimonium conscientia dictauerit, vt de alienis vxoribus cogitarēt. Quæ conscientia sic à spiritu informata significabatut, vt dicerent: Spiritus meus concupiscit carnem tuam. Hæc igitur, aliaque permulta, quæ longum esset persequi, si quis-

quisquam ex conscientia suae testimonio facere sine-
retur, & si nulla in rebus humanis diuinitus ordinata
superior potestas timeretur; non modò breui nullam
Ecclesiam, sed nec Rempublicam vllam haberemus.
An est igitur hæc Christiana libertas, quam & hoc sub
nomine quidam postulant, vt pro suo quisque arbitrio
& facere quæ velit, & de religione sentire permittatur?
Non, inquis, quæ velit quisque facere, sed, prout libue-
rit, de religione sentire. Quasi verò minor sit religionis
causa, quàm morum: quasi regula certa sit iuxta quam
viuatur, & non sit aliqua certa ad quam fidei & pieta-
tis ratio reuocetur: quasi denique liberum de religione
iudicium, libertas quoque, ceu potiùs licentia, qua de-
teriores omnes reddimur, rebus in agendis non multo
pòst consequatur. Et quæ mors animarum peior atque
nocentior esse possit quàm libertas erroris? Hoc qui-
dem Augustinus præclare dixit, cùm tale quippiam in
Donatistis reprehenderet; qui propterea Iulianum
apostatam habere Imperatorem & iudicem, quàm
Constantinum Catholicum maluerunt. Nam prior
Constantinus, inquit, contra partem Donati seuerissi-
mam legem dedit. Hunc imitati filij eius, talia quoque
præceperunt. Quibus succedens Iulianus, desertor
Christi & inimicus, supplicantibus Rogatiano & Pò-
tio, perditioni partis Donati libertatem permisit. De-
nique tunc reddidit Basilicas hæreticis, quando tem-
pla dæmonijs; eo modo posse putans Christianum no-
men perire de terris, si vnitati Ecclesiæ, de qua lapsus
fuerat, inuideret, ac sacrilegas dissensiones liberas esse
permitteret. Attendis, opinor, quodnam dicat Iuliani
studium fuisse, cùm schismaticis Donatistis liberta-
tem permitteret, quam Imperatores Catholici nega-
uerant. Hoc idem prorsus & nunc diaboli studium
est: vt videlicet sacrilegis dissensionibus, libertate per-
missa, paulatim & Christi nomen è terra viuentium

Epist. 166.

era-

eradatur. Sed hoc vt peragatur felicius, exitiosamque fraudem quo pauciores deprehendant, interea Christi nomen in ore est omnibus; huius se Spiritum, huius verbum per omnia sequi profitentur. Atque vt Regis sub nomine cudunt quæ volūt Regi rebelles, sic iidem studiosissimè de Christi protestantur iniurijs, qui maximè Christo aduersantur. Scit enim hoc nomen diabolus displicere nondum posse: quantoque magis ab eo conatur sensim auertere, tanto hoc & commendat blandiùs, & inculcat frequentiùs: agniquè sibi quasi duo cornua facit, quo minùs in eo vox draconis suspecta habeatur. His ergo conatibus eius qui & discipulos Christi expetiuerat vt cribraret sicut triticum, non sese omnes pijs precibus, Reges autem peculiariter gladijs suis opponerent? Et quibus dictum est, Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, nequãdo irascatur Dominus, & pereatis de via iusta? nonne Regibus? At quonam modo seruiunt Domino Reges in timore, nisi ea quæ contra Domini iussa fiunt, religiosa seueritate prohibendo? Aliter enim eorum quisque seruit quia homo, aliter quia Rex est. Nã quia homo, seruit viuendo fideliter: quia verò Rex est, seruit leges iusta præcipientes, & cõtraria prohibentes, conuenienti vigore sanciendo. Sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa idolorum, & ea excelsa quæ fuerant contra Domini præceptum constructa, destruendo. Sicut seruiuit Iosias, cum talia & ipse pius imitator faceret. Sicut seruiuit Rex Niniuitarum, ciuitatem vniuersam ad Dominum pœnitentiæ placandum operibus religioso Dei timore compellens. Sicut seruiuit Darius, cum idolum confringendum Danieli traderet, eiusque inimicos leonibus objiceret. Sicut seruiuit Nabuchodonosor, quando omnes in suo regno positos, à Deo vero blasphemãdo, lege terribili prohibuit. Postremò (vt propinquius aliquod iungamus exemplum)

Apo. 13.

*Diuus Am-
brosius in ora-
tione funebri
de obitu Va-
lentiniani.*

plum) sicut seruiuit Valentinianus iunior, ad quem cum propter recuperanda templorum iura, & sacerdotiorum profana priuilegia, cultusque sacrorum, suos misisset Roma legatos, simulque (quod grauius est) Senatus nomine niteretur: vniuersis qui in consistorio aderant, Christianis pariter atque Gētilibus, reddēda esse censentibus, solus ille, velut Daniel excitato in se fidei spiritu, Christianos quidem perfidiæ arguebat, Gētilibus verò referebat, quod pius frater eripuisset, hoc à se reddi non posse, quòd in eo & religio læderetur & frater. Deniq. postulet, inquit, parens Roma alia quacunque voluerit, de beo affectum parenti, sed magis obsequium Deo, parentis auctori. Veterem suam repebat Roma in religione libertatem, id est, antiquam teterriamque in impietate seruitutem. Num reddidit Valētinianus? minimè verò. Et hoc, Ne religio, inquit, læderetur & frater. Mirum si profanis idolorum cultibus religio lædeatur, & non lædatur hæresibus: imò verò tanto grauius officiunt, quāto latentiùs salunt sub blandissimo nomine redēptoris. Si religionē nō lædūt hæreses, quæ sunt ergo vulpes paruulæ, quæ demoliuntur Dominicas vineas, proptereaque non liberè vagari sinuntur, sed capi iubetur? Capite, inquit, nobis vulpes paruulas; quas & satius esse dicit Bernardus gladio illius coerceri, qui non sine causa gladium portat, quān permitti imbecillos multorum animos in errores traducere: præsertim quia & vulpes, quod mirandum est, in aprum sensim proficit; aut certè si & priùs apererat, vulpinisque & utebatur fraudibus, & tegebatur exuijs, tandem illum detegit atque exhibet aprum de quo scriptum est: Exterminauit eam aper de silua, & singularis feras depastus est eam. Si nihil officeret hæresis pietati, cur ab Apostolo diceretur subuertere fidem, multumque ad impietatem proficere? Cur Alexandrum & Hymenæum, nisi ob hæresis suæ blasphem.

*Cantic. 2.
Serm. 66. in
Cantica.*

Psal. 79.

2. Tim. 1.

blasphemiam, quæ procul dubio pietati contraria est, satanæ, quo tortor nequit esse crudelior, tradidisset? Cum igitur vehementer illa pestis officeret, atrocissimo supplicio coercendum esse beatus Apostolus iudicavit. Illud enim ipsum tradi satanæ, siue quod Dominus ait, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus; grauius est (vt beatus Augustinus ait) quam si quis gladio feriretur, quam si flammis absumeretur, si feris subigeretur: alligaturque homo in feliciùs & amariùs Ecclesiæ clauibus, quam quibuslibet grauissimis & durissimis ferreis vel adamantinis nexibus: vt frustra hic noster Catholicis Principibus constare conetur inuidiam, commemoratione præteriti temporis, quo publica de hereticis supplicia diuersis in locis sumpta esse noscuntur. Quæcunque enim venturæ proferant, & omnia quantumcunque libeat exaggerent, nullum grauius reperiēt eo supplicio, quo quis reiectus de Ecclesia, rabido (vt ait diuus Hieronymus) demonum ore discerpitur. Ergo beatus Apostolus, qui tantum supplicium inferebat ob heresim, tribuendamne cuique censebat suæ professionis libertatem? Cuius exemplum intuens diuus Hieronymus, mirari se dicit, sanctum Episcopum, cuius in parochia Vigilantius presbyter esse dicebatur, acquiescere furori eius, & non virga Apostolica, virgaque ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Meminerit, inquit, illius dicti: Videbas furem, & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et alio in loco: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Dei omnes operantes iniquitatem. Et iterum: Nonne odiētes te Dñe oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Eiusdem Apostoli beatus quoque Pontifex Innocentius exemplum intuens, cum de coercendis Pelagianis loqueretur, Auellendi sunt, inquit, longius, & ab Ecclesiæ pro-

*Matth. 18.
Lib. 1. contra
aduersarium
Legis & Pro-
phet. cap. 17.*

*In epistola ad
Helsiodorum.*

*Lib. contra
Vigilantium.*

*Circa princi-
pia tom. 1.
opusculor. una
D. August.*

cul remouendi visceribus; ne diutius multa occupās, insanabilis post error increseat. Neque hīc plures necesse est commemorem Apōstolici imitatores exēpli, cū eam constet semper in Ecclesia Dei viguisse disciplinam; vt qui nouellæ doctrinæ fermēto, Christiani dogmatis puritatem vitarent, monitūque sapiūs, in suscepto nihilominus instituto, superbæ animositatis obstinatione persisterent, excommunicationis gladio præciderentur à Christi corpore, atque in diaboli potestatem traderentur. Num igitur maiores nostri, nū tam multi diuersissimis ætatibus Ecclesiarum moderatores prudentissimi, optabilem istam hoc tempore multis probauissent libertatem? Quæ si esse deberet, nunquam Apocalypsis angelum Pergami Ecclesie reprehenderet, propterea quòd haberet aliquos tenētes doctrinam Nicolaitarum: nunquam angelo Thiatyre Ecclesie scriberet Dominus, habere se hoc aduersus eum, quia permetteret mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere seruos suos: nunquā ipse Gentium Apōstolus ad eò vehementer abscindi eos optauisset, qui Galatas erroris sui prædicatione conturbant: non increpari durè Cretenses voluisset, vt essent sani in fide: non venturi tēporis (in quod profectò nos incidimus) lugendum in religione statū, periculaque deplorans, diceret: Erit tempus, cū sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus; & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Futurum hoc magis magisque beatus Apōstolus præuidebat: ac ne bonorum opinione celerius dira contagia per incautum vulgus serperent, vigilantia atque disciplina, quo maturè propulsarentur, in vno Timotheo quemlibet episcopum admonebat. scilicet in his omnibus patronum agens expetitae humanius impudentissimis & vōtis & vocibus perniciosissimæ

*Apos. 2.**Tit. 1.**1. Tim. 4.**Irenia.*

mæ libertatis. Quam libertatem qui permitti in Ec-
clesia docent oportere, nihil aliud sanè mihi quàm
Babylonem ædificare velle videntur.

CAPVT XI.

*Quid fuerit discriminis antiquis temporibus, inter diaboli
ciuitatem & Dei, quantum pertinet ad hanc
in religione libertatem.*

SI enim aliquando se habuit impia ciuitas, in qua
de Deo & mundo, de bonorum malorumque fi-
nibus, quod quisque delirarat, impunè tradebat, &
sibi discipulos facere, scholasq. studebat. Cùm enim
essent innumera propemodum Philosophorum dis-
sentiones, quis vnquam populus, quis senatus, quæ
potestas vel dignitas publica, ciuitatis impiæ dijudi-
candas illas, & alias quidem probandas ac recipiendas,
alias improbandas repudiandasque curauit: ac non
passim sine vllò iudicio confuseque habuit in gremio
suo tot controuersias hominum dissentientium, non
de agris ac domibus, vel quacunque peculiari ratione,
sed de his rebus quibus aut miserè viuitur, aut beatè?
Vbi etsi aliqua dicebantur vera, eadem licentia pror-
sus & falsa ingerebantur: vt non frustra talis ciuitas
mysticum vocabulum Babylonis acceperit. Quippe
Babylon idem valet, quod, si Latinè confusionem di-
xeris. Nec verò intrerat diaboli, qui eius est princeps,
quàm contrariis inter se corrigerentur erroribus, quos
meritò multæ variæq. impietates omnes pariter pos-
sidebat. Iam velim Dei ciuitatem, quam sibi tempori-
bus iisdem in Iudaico populo construxerat, mihi pau-
lis per contempleris (ijs ramen diebus sepositis, quibus
non erat Rex in Israël, sed vbi quisque quod bonum
sibi videbatur, hoc faciebat: quos dies hodie multi
nobis, si possent, reuocarent) ijs igitur diebus exceptis,

Iudic. cap. 27.

numquid illa diuinitus instituta ciuitas pseudoprophetas cum veris Prophetis pari licentia aliquando confudit? Nonne soli in ea concordantes inter se, atque in nullo dissentientes, sacrarum literarum agnoscantur & teneantur auctores? Et animaduerte, quæ fuerit pseudoprophetis tum concessa libertas, Propheta, inquit, qui arrogantia deprauatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi ei ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum; interficietur.

Ibid. 17. Et rursus: Qui superbiebit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo; ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de medio Israël. Quis verò, quantusque fuerit populifer uor aduersus eos qui moliri aliquid contra Dei Legem viderentur, declarat illud, quod cum tribus Ruben, Gad, dimidiaque tribus Manassæ adificassent ad Iordanis tumulos altare inusitatae magnitudinis; non quo sacrificium ibi vllum offerrent, quod non nisi vno in loco, quem elegisset Dominus, facere fas esse non ignorabant: sed quo se hoc velut manifesto iudicio ad eiusdem populi societatem pertinere declararent, nec communione idcirco separatos, quia locorum interuallis interiectis discreti viderentur: Hoc tamen eorum non satis primùm perspecto consilio, cæteræ tribus euestigio tanquam in sacrilegij vltionem armantur: easque bello tribus funditus excidissent, nisi accepta satisfactione missi legati ardètem indignatione populum placauissent. Ac Sadducæos quidem, quos resurrectionem infitari futuram, nullus ignorabat, postremis temporibus Iudæi ferebant, Nec in eos quicquam legitur (quod equidem sciam) grauius ab illis constitutum esse. Sed quis eos ob id neglectum, mereri prudentiæ pietatisve laudem existimet? cur non hos iustius fugissent ac fugassent hæreticos, quàm Samaritanos schismaticos, quorum se-

dulò

Deut. 18.*Ibid.* 17.*Iosue* 22.

dulò commercia societatesque vitabant? non enim
 contebantur Iudæi Samaritanis: vsqueadeò, vt cum Ioan. 4.
 porum Christus à Samaritana petisset, admirans illa,
 dixerit: Quomodo tu, Iudæus cum sis, bibere à me
 poscis, quæ sum mulier Samaritana? Cùm autem bla-
 sphemos è medio tollere Lex diuina iuberet, nec Sad-
 ducæis parci oportuit, qui eousque blasphemi erant,
 vt ipsam diuinitatem tollerent, cùm & angelum & Act. 23.
 spiritum vllum esse negarent. Quorum non mox op-
 pressis iniuriis, procedente tempore cæca sic hæresis in-
 ualuit, vt sensim collabente veteri sacerdotio, quod
 Dominus prædixerat auferendum, etiam huius sedem
 occuparint. Sic enim scriptum in Actis est: Exsurgens Ibid. 5.
 princeps Sacerdotum, & omnes qui cum illo erant,
 quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt zelo, & Galat. 5.
 iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in
 custodia publica.

CAPVT XII.

*Multo minùs in Ecclesia ferendam esse hanc libertatem,
 quàm olim in Iudaico populo perferenda fuerit.*

CVM igitur in aperto sit, non sic tum institutam
 fuisse Dei ciuitatem, vt libera cuique potestas
 esset, quæ vellet, de religione statuendi; nos sic insti-
 tuendam esse nunc Christi Ecclesiam arbitrabimur, vt
 impunè quamlibet religionè in ea quisq. profiteatur?
 & cùm pseudoprophetas illi in sui temporis Ecclesia
 minimè tulerint, nos, cùm veritas & illuxit apertius,
 & corroborata est firmiùs, in Christiana domo atque
 familia quoslibet, quæ somniauerint, profiteri patie-
 mur? Atqui meminisse nos oportet, Ecclesiam Catho-
 licam, Christi videlicet sponsam & amicam, sic diui-
 nis in literis commendari, vt esse dicatur terribilis sic Cantic. 6.
 ut castrorum acies ordinata. Non est autem ordinata

castrorum acies, vbi miles quisque, contempto dūcis imperio, se profiteretur quod libuerit aggressurum. Meminisse oportet Ecclesiam, Christi esse in terris regnū; vt certis, sicut in regno bene constituto solet, viuendū esse legibus cogitetur: esse Dei domum, cui patrem-familias vnum præfecerit, ad quem debeant familiarum negotia cuncta referri: esse vnum ouile, in quo pastori vni sit obtemperandum, cui peculiariter dictum est: *Pasce oves meas.* Hic iam deplorandum est sic elanguisse feruorem, qui aduersus familię huius, regi que perturbatores magnus esse solebat. Indefensa multis locis templa, indefensi Dei ministri, in hostium potestate relictī sunt: hoc cum animaduertunt, locum sibi inter nos liberum, imò & dominatum facile pollicentur. Nihil mouent infinita propè quæ ab illis proficiscuntur scandala, quamquam sine offendiculo se viuere velle profitentur: nihil commiserationis inueniunt strages, omnibus ferme locis circumuentarum dolis animarum, sed potiùs, si de illorum corpore sanguis exierit, clamor exoritur, vt cor non in corde, sed in oculis esse probetur. Balaam filium Beor gladio Israhelitarum peremerunt propter scandalum populo obiectum. Cum enim debilitare Dei populum maledicendo fuisset prohibitus, cōsiliū Moabitarum regi suggestit, vt productis in conspectum ornatu meretricio mulieribus, in nefandas libidines pronum ad eas populum proliceret: quòd eo pacto & ad cultum deorum pertrahere impuris amoribus atque illecebris irretitos, & vincere iam Deo propter impietatem exosos facile posset. Quin & Moyses indignissimè tulit parcitum esse mulieribus, quæ ipsos veneris vinctos catenis, in idololatriam, & iram Dei protraxissent. Obsecro, minùsne isti perniciosi tibi videbuntur, qui blandissimis vocibus, velut sirenum cantibus, de Christiana libertate restituta, de iugo multiplicium obseruationum excusso,

Num. 31.

excusso, de fugiendo simulacrorum cultu, de vnus
mediatoris plenissima satisfactione, gratia, misericor-
dia, atrociter in animas sæuiūt? & à Deo Patre, Eccle-
sia Matre, Christo Redemptore & Capite, integras
prouincias abstractas, ac mortis è faucibus, sæuissimè
que tenebrarum principis tyrannide semel ereptas,
sub eandem iterum clade grauiore conijciunt? nõne
& ira Dei per impietatem prouocata, & populi viri-
bus per dissidia fractis, & variis erroribus ad abiectionem
Christianismi sensim viam aperientibus Chri-
stiani nominis hostibus ferendi delendique magis
exponimur? Si libera non sunt corpora inter gladios &
spinas, & alia quæ lædere ac cruentare possunt, consti-
tuta; liberi erunt animi tot errorum spinis circūsepti?
tot laqueis blandientium illecebrarum capiendi? tot
gladijs venenatarum linguarum confodiendi?

CAPVT XIII.

Quæ sit libertas pijs hominibus optabilis.

SICVT igitur vera beatitudo non est viuere vt ve-
lis, nisi ita sis affectus, nihil vt prauè velis: ita vera
libertas non est, sed perniciofa licentia, grauisque ser-
uitus, & vitiorum omnium & errorum, cum impunè
cuique licet quod libeat, profiteri & facere. Ea demum
vera libertas est, cum nemo prohibet bene facere, ne-
mo Dei cultum inturbat, nemo studium impedit
procurandæ salutis vel alienæ vel propriæ. Vera libertas
est, & digna quæ Christianæ libertatis nomine cen-
deatur, qua fit, vt excusso seruitutis peccati iugo, de quo
scriptum est, Qui facit peccatum, seruus est peccati;
vni subijciamur Deo, iustitiæque seruiamus. Quam
qui colunt, ij disciplinæ vinculis adstringi se gaudent,
vt quo minus liceat omnia pro libidine gerere, eo ma-
ior suppetat in bono proficiendi facultas. Hanc qui
ff 4 colunt,

Rom 13.
Cicero in Oratione pro Aulo Cluentio.

Iob 11.

Ephes. 4.

colunt, diuinas Leges spiritu dilectionis implent, quia plenitudo Legis, dilectio est. Civilibus quoque legibus iisdem obsequuntur, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. In his enim Reipublicæ vinculum, & (vt gentilis etiam orator confessus est) fundamentum libertatis est constitutum. Denique, ait, omnes legum serui sumus, vt liberi esse possimus. Hoc si gentilis agnouit, non erubescet dicere Christianus: In libertatem vocatus sum, faciam quod volo? Noli, inquam, noli hoc dicere Christiane, in quo iure queas etiam ab homine gentili reprehendi. Si enim ista tua voluntate, cuius de libertate gloriaris, peccatum facis, si in errores varios præceps demergeris, si Ecclesiæ Christi præsidia & castra relinquis; seruus es peccati & diaboli miserimus. Erit voluntas tua verè libera, si fuerit pia: tumque fruèris optabili iucundaque libertate, si iustitiæ, cuius obedientia pars est, serueris. Sed quemadmodum scriptum est: Vir vanus in superbiam erigitur, & sicut pullus onagri, liberum se natum putat. Hoc vanissimæ superbiæ spiritu, cui hæresis fomenta subministrat, superiorum instituta violantur, rescinduntur scita patrum, conuelluntur definita maiorum, vt illud appareat: Quod volumus, sanctum est. Nec se intra sacratæ atque incorruptæ vetustatis castissimos limites, profanæ ac nouellæ curiositatis libido valet villo pacto continere. Hoc autem cum per se turpissimum sit, ne quem forsitan offendar, splendidissimo blandissimoque nomine Christianæ libertatis ornatur. Ergone hæc tãdem videri cuique vera & Christiana libertas poterit, si contradicente atque improbante nemine, tanquam pastorum omnium atque doctorum linguis obligatis (quos tamen posuit Deus vt non essemus sicut paruuli fluctuantes, & circumferremur omni vëto doctrinæ) quoslibet de religione quisque vel cõminiscatur vel sequatur errores? Imò verò tum

tum maximè libertas esse vera credenda est, cum pro-
 fligatis erroribus, liberum habet locum sola Catholi-
 ca veritatis assertio. Quæ tanta libertas si quando
 propter prementes errantium turbas obtineri non po-
 terit, erunt hæ saltem aliqua reliquæ veræ libertatis,
 si inter huius seculi tenebras non omnino oppressave-
 ritas iaceat; sed eius in verbis, eius in factis, aliqua si-
 natur passim collucere professio. Tantillam saltem à
 Constantio Augusto libertatem diuus Hilarius postu-
 labat, cum scriberet: Non solum verbis, sed lachrymis
 deprecamur, ne diutius Catholicæ Ecclesiæ grauissi-
 mis iniurijs afficiantur, & intolerabiles sustineant per-
 secutiones & contumelias, & quod nefarium est, à
 fratribus nostris: prouideat & decernat clementia tua,
 ut omnes se vbique iudices, quibus prouinciarum ad-
 ministraciones creditæ sunt, ad quos sola cura & soli-
 citudo publicorum negotiorum pertinere debet, à re-
 ligiosa obseruantia abstineant; neque posthac præsu-
 mant atque vsurpent, & putent se causas cognoscere
 clericorum, & innocentes homines varijs afflictatio-
 nibus, minis, violentia, terroribus frangere atque ve-
 xare. Intelligit singularis & admirabilis sapientia tua,
 non decere, non oportere cogi & compelli inuitos &
 repugnantes, ut se ijs subijciant & addicant vi oppressi,
 qui non cessant adulterinæ doctrinæ corrupta semina
 adspargere. Idcirco laboratis, & salutaribus consilijs
 Rempublicam regitis, excubatis etiam & vigilatis; ut
 omnes quibus imperatis, dulcissima libertate potian-
 tur. Hæc aliaque multa Diuus Hilarius, veram indu-
 biè Catholicis petens libertatem: quoniam dominante
 Ariana hæresi, ac veluti Bellona quadam, propter Im-
 peratorem captum, in omnes vbique pios crudelissi-
 mè sæuiente, grauem orthodoxi & acerbam seruitutem
 ferre cogebantur. Atque huc ferè à paruis & blandis
 iniurijs, postquam idoneos nacta fuerit duces, erum-

Apoc. 13.

pere hæresis solet: petunt sibi libertatem, id est, nocendi perdendique liberam facultatem. Quam ubi fuerint assecuti, atque sic viribus creuerint, ut nullo potentia valentioris metu reprimantur; tum iugum illud imponunt Catholicis intolerandæ seruitutis, quod beatus Ioannes in Apocalypsi sua non tacuit, ut liceat nemini vendere quicquam, vel emere, nisi qui habuerit characterem bestia in fronte sua, & in manu sua. Legat qui volet apud Victorem Vticensem Africanæ per Vandalos Arianos persecutionis historiam, & plura hac ipsa de re, quàm hîc à me dici possint, reperiet. Hoc vnum profectò reperiet, hæretica tyrannide non aliam grauiorem ac funestiozem existere: quæ & cùm blanditur, crudelissimè sæuit: non enim proscribit ad vitam, sed dat in mortem: non carcere includit ad libertatem, sed intra palatia honorat ad seruitutem: non latera vexat, sed cor occupat: non ignes publicè minatur, sed gehennam priuatim accendit: non contendit ut vincat, sed adulatur ut dominetur: Christum confitetur, ut neget: vnitatem procurat, ne pax esse vera possit: promittit libertatem, ut omnes in corruptelæ seruitutem introducat. Cùm autem piorum fideli constantia laceßita, blandimenta deponit, paruum deputat nocumentum quod intulerit corporibus, nisi hac ratione & animas iugularit. Extorquet minis negationem veritatis, quæ nec impietatis causam adiuuat, cùm sit extorta; & negantis tamen polluit conscientiam, quòd sit voluntaria. Tempia Deo sacra tradi sibi postulat, domosque orationum in suorum latrociniorum speluncas, fallaci verbi Dei prædicatione conuertit. Sacrorum ministeriorum vasa pretiosa vendicat sibi; ut vnde pio Sacrificio placabatur in Ecclesia Deus, inde iam profanis & iniquis, & sacrilegis vsibus ad iracundiam prouocetur. Fallit promissis, dementat mendacijs, inuoluit fraudibus, occul-

cultis

cultis vulneribus necat: nec antè se multi sentiunt
lætos, quàm propè mortis ictu conciderint.

CAPVT XIII.

*Aliud esse, hæreses & schismata tolerare, cùm extirpari
non possunt; aliud, tantorum malorum ex
professo tueri libertatem.*

ET quia hæretici vti in sua paucitate metuunt, ita
sæpenumero sunt in sua multitudine metuendi:
existit sæpe tolerandi necessitas quædam, qua minora
perferuntur incommoda; ne si hæc tollere mediteris,
grauiora consequantur. Sic enim & humanæ leges, qui-
bus populi reguntur, minoribus malefactis, ne maiora
committerentur, dedere licentiam: & ea tamen quæ
impunita relinquuntur. iustissimè diuina prouidentia
puniuntur. Lex ipsa diuina per Moysen Israëlítico po-
pulo data, nõne diuortium propter Iudaici cordis du-
ritiam tolerauit? Huc & illud diui Augustini pertinet:
Aufer meretrices de rebus humanis, & omnia turba-
ueris libidinibus. Obtulit Loth Sodomitis filias; vt to-
lerabiliùs in feminas cõmitteretur, quod in viros per-
petrari horrebat. Leuita similiter Ephratæus, cùm in
filios Belial peregrinus incidisset, tradere suam con-
cubinam maluit illudèdam, quàm illum contra natu-
ram libidinis furorem perpeti. Cùm enim duo fuerint
iniustitiæ vel impietatis mala proposita, quorũ vtrum-
que propulsare & effugere nequeamus; tolerare quod
minus est ac permittere licet, ne grauius atque nocen-
tius alterum perferre cogamur. Et quemadmodum
beatus Apostolus insinuat, facièda quidem nunquam
mala sunt, vt eueniant bona. Sed non eadem sunt, ma-
lum facere; & quod ab alio fiat, quando id impedire
non possis, cum gemitu tolerare. Cùm itaque Iustinus
Imperator Arianis suas basilicas adimere decreuisset,
atque

*Lib. 2. De or-
dine, cap. 4.*

Judic. 19.

*Minima de
malis. Si ero
lib. 3. Offic.*

Rom. 3.

In Pōsicali.

atque id Theodoricus Arianus, qui tū graui iugo pressam tenebat Italiam, rescuisset, ob eamque rem, aduocato Ioanne Pontifice, declarasset, vniuersam Italiam se ferro flammaque vastaturum, si suum Iustinus decreverit impleret: profectus Constantinopolim Pontifex, & Ariani vt adhuc suis in basilicis tolerarentur, impetrauit, & Italiae hac ratione vt parceretur, effecit.

Lib. 4. Tripar. cap. 30.

basilicam in Alexandrina Ecclesia permiserit, cum & hoc Imperator peteret, & Arianorum tanta esset vis, vt compluribus in locis Catholicos suis è templis exturbaret? Quid mirum, si similem ob causam & Iouinianus fortasse nemini se quoquo modo credentium molestum fore dixerit, & Valentinianus Arianis negauerit se fore importunum? Theodosius quoque sectas aliquot extra Constantinopolim oratoria fabricare; Nouatianos verò, quòd & quieti essent, & magis inter se concordēs, intra urbem etiam Ecclesias habere permisit.

Lib. 9. Tripar. cap. 7.

Sed idem tamen Eunomium, qui Constantinopoli collectas domi faciebat, & conscriptos à se libros recitabat, ita vt eius doctrinam multi corrumperetur, multauit exilio, acriterque est persecutus. declaras etiam hoc exemplo suo, in eos maximè seueritatis neruos intendi oportere, qui doctrinae suae virus fundere spargereque non desistunt. Sed nec illa eius incognita lex est, quam à Thessalonica populo Constantinopolitano proposuit, seruarique magna seueritate, adiuncta vindictae comminatione, praecipit. Fuerant & Donatistae Imperatoris decreto suis pulsi basilicis, sed eas Macellinus quidam, cognitor ab Imperatore datus, in ea causa quae inter Catholicos & Donatistas versabatur, reddidit; vt eos hoc modo beneficijs ad conferendum inuitaret. id quod eum notat Augustinus sine imperiali iussione fecisse. Vtunque autem eius sese consilium iudiciumque in ea causa habuerit, constat haec

Anitio collat. prima dicit in breuiculo contra Donatistas.

duo differre plurimum, toletare quod alioqui nolis, quo vel magnum quodpiam bonum consequare, vel ingens malum excludas; & sic Ecclesiam instituendam esse putare, vt nisi cuique quod velit credendi profitendique sit concessa libertas, cōtra rationem aut Scripturam diuinam quicquam agi videatur. Posterius hoc sequuntur hæretici, dum pro veteri sua consuetudine, prioribusque seculis noto more flagitant libertatem: dum fures, homicidas, incendiarios è medio tolli iustitiæ seueritate patiuntur; fidei verò corruptoribus, & per religionum profanas nouitates, pugnasque verborum, grauisimis Reipublicæ perturbatoribus, impunitatem concedi volunt; scilicet ne contra Dominicam iussionem ante tempus eradicentur zizania: *Matth. 13.* quasi non scelerati omnes ad zizaniorum numerum pertinerent; & quasi non aliud esset Ecclesiasticam aream hoc tempore velut sumpto ventilabro ab omni malorum palea velle repurgatam (quod quoniam Domini proprium est, extremique iudicij, verbis Euangelicis prohibetur) aliud in nocentiores quosdam ac nefarios Reipublicæ dissipatores, edere exempla iustitiæ, quibus ceteri terreantur.

*Matth. 3.
Consulatur
Cyprianus lib.
3. epistolarum,
epistola 3.*

CAPVT XV.

Quæ causa sit, quamobrem Iudaorum ritus præ hæresibus atque schismatibus tolerentur inter Christianos.

POSTREMO tandem loco & Iudæi cum suis ritibus in patrocinium libertatis aduocantur. Etenim reddenda ratio est aliqua probabilis, quamobrem illi tolerentur inter Christianos, hæretici verò & schismatici nequaquam putentur esse perferendi. Iudæis igitur, suis in synagogis atque ædibus, libera permittitur auitæ religionis obseruatio, neque sibi in eos Ecclesia ius exercendæ potestatis usurpat, qui sese illi neque voluntate vnquam,

2. Cor. 5.

vnquam, neque eiusdem religionis professione sub-
 miterunt. Quid enim mihi, ait Paulus, de his qui foris
 sunt, iudicare? Sed et si illos cogere Ecclesia iure posset
 ad Christianæ religionis amplexum, neque vllam per-
 mittere in sua religione libertatem, iustis tamen grati-
 bus que rationibus, quamobrem eos præ hæreticis atq;
 schismaticis toleraret, moueretur. Primum quod di-
 uinitatem habet singularem antiquæ gentis, ac religionis
 quondam diuinitus institutæ, sed modò, figuris um-
 braticorum sacramentorum impletis, superstitiosa,
 quotidiana quædam & oculis ipsis mota consideratio.
 Quippe eorum quæ Christiani credimus ac tenemus,
 testes habemus eos, qui hostes cum sint nostri, sem-
 perque fuerint, ac suã de Christianorũ initijs ac progres-
 su testificatione à suis maioribus, nõ ab Ecclesia, sicut
 hæretici, acceperint, venire nõ possunt in suspicionem
 callidæ fictionis, tanquã illas res à Christo, eiusque di-
 scipulis gestas, aut illos Legis veteris Prophetarumque
 libros, tam o ante Christianæ religionis exortũ conscri-
 ptos, in gratiã nostri confixerint. Ipsæ quoque illorũ
 cerimonia, quæ à Deo iam olim institutæ fuerunt, ne-
 que ob aliud vitiosæ modò sunt, quàm quòd rebus,
 quæ per illas prænunciabantur, exhibitis, non sine sa-
 crilego mendacio retinentur, testimonium etiam nũc
 perhibent luceti in orbe terrarum Evangelicæ veritati.
 At ritus Gentiliũ, non bonus vnquã, sed abominãdos
 semper fuit: idòque hunc Apostoli in Christianis nul-
 lo modo tolerarunt, cum ab ijs, si Iudei essent, ad tem-
 pus Iudaicos ritus obseruari permitterent, donec mor-
 tuæ Legis funus ad sepulcrum quodam modo merito
 cum honore deferretur. Doctrinam quoque hæreti-
 cam non Deus tradidit aliquando, sed diabolus semi-
 nauit; & si qua eius occasione in Ecclesia Christi na-
 scatur vilitas, non id errori per sese pernicioso, sed di-
 uinæ gratiæ & miserationi tribuendum est, qua diligẽ-
 tibus

tibus Deum omnia conuertuntur in bonum his qui
 secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quod
 subinde hæretici, dum mutuis inter se diffidijs confi-
 ctantur, Catholicorum causam adiuuant, firmisque se-
 pè rationibus atque idoneis testimonijs corroborant,
 non id qua parte hæretici sunt, faciunt, sed qua parte à
 Catholica doctrina non discedunt, & secum aliquid
 de Ecclesiæ bonis, cum ex nobis exirent, detulerunt.
 Velut cum Lutherus Dominici corporis in Euchari-
 sticæ sacramento profiteretur esse veritatem, atque idip-
 sum omnis generis argumento confirmat contra Cal-
 uinum. Velut cum Brentium cæteræ sectæ vchemen-
 ter oppugnant, falsoque asserti, Christi corpus omni-
 bus simul in locis esse, perspicuis conuincunt argumē-
 tis. Quibus in concertationibus non hoc illos hæreti-
 cos facit, quod vtiliter pro nobis adstruunt, sed id quo
 doctrinæ Catholicæ pertinaci animositati resistunt.
 Quod si ex Christianis hæretici fierent, qui ea quæ à
 Iudæis fiunt, obseruari à Christianis quoque oportere
 profiterentur (quod nonnullis ab schismatibus factū
 memoriæ proditum est) & hos Ecclesia, iure suo, pro-
 pter Dominicum characterem reuerti compelleret, &
 perniciosæ doctrinæ seminationem merito cohiberet.
 Qui autem suis ex progenitoribus Iudæi sunt, etiam
 hoc nomine præ alijs tolerantur, quod traditas sibi ce- *Psal. 58.*
 remonias simpliciter obseruant, neque quod faciunt,
 populis Christianis sic esse faciendum, aliqua doctrine
 professione persuadere nituntur. Itaque diuus Augu-
 stinus quod scriptum est in Psalmo, Deus ostendit mi-
 hi super inimicos meos, ne occideris eos, nequando
 obliuiscantur populi mei; seu, vt ipse legit, nequando
 obliuiscantur Legis meæ: posse dicit de Iudæis intelli-
 gi, tanquam diceretur apertius: Istos ipsos qui me oc-
 ciderunt inimicos meos, tu noli è medio tollere. Itaque
 Iudæi, inquit, manent cum signo; neque sic victi sunt,
 vt à

vt à

832 DE CHRISTIANA LIBERTATE
vt à victoribus absorberentur. Non sine causa Cain
ille est, qui cum fratrem occidisset, posuit in eo Deus
signum ne quis eum occideret. Hoc est signum quod
habent Iudæi. Tenent omnino reliquias legis suæ, cir-
cumciduntur, sabbatha obseruant, pascha immolant,
azyma comedunt. Occisi non sunt, propterea quod
Gentibus credentibus necessarij forent. Nimirum vt
in ramis superbiæ præcisiss, inserto Deus misericordiã
suam demonstraret oleastro. Et paulo post aliam vilit-
tatem adiungens, Si fortè, inquit, quando paganus ali-
quis dubitauerit, cum ei dixerimus prophetias de
Christo, ad quarum euidentiã obstupescit, & admi-
rans putauerit à nobis esse conscriptas, de codicibus
Iudæorum probamus, quia hoc totum antè prædictum
est. Et epistola 59. ad Paulinum, ad quæst. 9. Ipsa, in-
quit, Prophetia, quid aliud nisi à nostris putaretur esse
conficta, si non de inimicorum codicibus probaretur?
Ideo ne occideris eos, ne ipsius gentis nomen extin-
xeris, ne quando obliuiscantur Legis meæ. Has igitur
ob causas Iudaicos ritus Ecclesia tolerauit, Iudæi que,
cum quieti essent, nulloque perfidiæ suæ scelere Rem-
publicam perturbarent, suam in Iudaica superstitione
concessit libertatem. Quin nec illos inuitos cogi ad
professionem Christianam, vt probaret, adduci potuit:
cum non defuissent in Ecclesia Principes, qui id im-
prudenti zelo faciendum esse putauissent. Quid enim
ad salutem prodesse queat, si quem reclamantem, in-
uitumque baptizes? Imò verò nec citra iniuriam id
fiebat diuini Sacramenti, cuius ad susceptionem ad-
mittendus est nemo, nisi qui se cordis sincera conuer-
sione præbuerit dignum. Hinc igitur illa sunt in Con-
cilio Toletano quarto: De Iudæis præcepit sancta Sy-
nodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre.
Cui enim vult Deus, miseretur; & quem vult, indurat.
Non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes; vt
integra

Canon. 55.

integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo propria
 arbitrij voluntate serpenti obediens perijt: sic (vocâte
 se gratia Dei) propriæ mentis conuersione quisq. cre-
 dendo saluatur. At verò de his qui iam fuerāt initiati,
 si fortè à Christiana professione resillissent, multo ali-
 ter loquitur. Hos enim & reuocari vult, & redire com-
 pelli, vt teneant quod semel susceperunt, & vitâ agant
 suæ professioni congruentem, Qui, inquit, iam pridè
 ad Christianitatem venire coacti sunt, (sicut factum
 est temporibus religiosissimi Principis Sisebuti) quia
 iam constat eos Sacramentis diuinis associatos, & Ba-
 ptismi gratiam suscepisse, & Chrismate vnctos esse, &
 corporis Domini & sanguinis exstitisse participes,
 oportet vt fidem etiam, quam vi vel necessitate susce-
 perunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur,
 & fides quam susceperunt, contemptibilis habeatur.
 Et Canone sequenti: Iudæi, qui ad fidem Christianam
 promoti, abominandas circumcisiones, & alios Iudaicos
 vsus exercuerint, Pôtificali auctoritate corrigantur,
 & ad cultum Christiani dogmatis reuocentur. Nihil hæc
 igitur eorum patrocinantur votis, qui sub professione
 Christiana fidem deserunt, & sibi tamen libertatem, quæ
 Iudæis negata non sit, concedi postulant. Quin potius,
 vt in eos Iudæos qui baptismum susceperant, ius suæ
 potestatis Ecclesia mater exercuit: ita & in hos omnino
 potest, magisque debet exercere; quòd & infolentiâ
 morum, multis infirmioribus ruinam afferant, &
 docendo corrumpant. Reuocandi sunt prorsus ad
 Ecclesiæ leges, quibus se, cum baptizarentur, sub-
 miserunt, atque ordine constituto, iniicienda sunt
 euaganti frena licentiæ.